

Historieromantik

VARFÖR GICK Napoleon III till krig mot Österrike 1859, en avgörande insats i det italienska enhetsverket? Det är, som alltid i sådana fall, lätt att finna vägande motiv i skilda statsakter och att genom en analys av den internationella situationen konstruera kompletterande motiv, ännu mera avgörande än de av aktörerna insedda och förkunnade. Men i förklaringsarna till 1859 års krig framförs i regel också två psykologisk-romantiska episoder. Den ena är Orsinis attentat mot kejsaren i början av år 1858; Orsini sade sig ha gjort mordförsöket som italiensk patriot, och det har påståtts att kejsaren genom detta skrämdes att inskrida till Italiens hjälp eller så starkt erinrades om sin ungdoms entusiasm för Italiens sak att han beslöt att handla. Båda teorierna verkar milt talat konstiga. Den andra episoden är kärleksförbindelsen 1856–1857 mellan kejsaren och den tjuguariga, i Paris bosatta grevinnan de Castiglione. Grevinnan skulle ha varit utsänd av Viktor Emanuel och Cavour för att förföra och övertala kejsaren, och kriget 1859 framställs som till väsentlig del en följd av hennes ansträngningar.

En ung fransk historiker, *Alain Decaux* — av *André Maurois* utpekad som främste lärjunge i biografierkonst —, har tagit episoden (eller legenden) till utgångspunkt för en stor levnadsbeskrivning över grevinnan — *La Castiglione, dame de cœur de l'Europe* (Le livre contemporain, 22 nouveaux francs). Liksom sin mästare *Maurois* har han samlat åtskilligt nytt material: *Castigliones* dagbok för vissa tider (med chifferbeteckningar för kyssar, grovt hängel och samlag), brev från och till släktingar och vänner. År för år, ibland dag för dag, får man följa *Castiglione* från giftermålet vid sexton års ålder genom de många kärleksäventyren (med *Napoleon III* och *Viktor Emanuel* som homörsälskare) till ensamheten och älderdomen. Detta livsöde beskrivs som romantiskt och tragiskt: av den undersköna unga kvinnan blev en ful, siuskig, halvgalen gumma långt före döden 1899. *Decaux*s grepp lyckas tyvärr inte riktigt; grevinnan verkar från början för ytlig, tråkig och fjollig för att fångas genom de gamla porträtten och fotografierna.

Det intressanta med boken är något annat. *Decaux* går ut från att *Castiglione* spelat den historiska roll som tillagts henne. Hon var jämte sin man utsänd av den italienska regeringen för att vinna *Napoleon*, hon lyckades påverka honom, hennes stora passion var Italiens enhet. Ibland

Grevinnan de Castiglione

antydts rent av att *Castiglione* är det nya Italiens skapare. Men går man med någon kritik igenom det bevismaterial som samlats, blir följden tvivel på att något av dessa påståenden är riktigt. Säkert synes vara att *Viktor Emanuel* och *Cavour* sagt något om att grevinnan borde kurtisera *Napoleon* i den goda sakens tjänst, men intet tyder på att dessa uppmaningar var mera seriöst menade

eller att något avtal träffats. Om så varit fallet, borde grevinnan ha rapporterat till sina uppdragsgivare — vilket inte synes ha skett —, och hon borde ha fått ett ekonomiskt vederlag som hindrat hennes man att ruinera sig på *Parisvistelsen*. Att *Castiglione* var *Napoleons* älskarinna är nästan säkert, likaså att hon under en kort tid hörde till hovkretsens mest beundrade och avundade skönheter, men ingenting visar att hon påverkat eller ens systematiskt försökt påverka kejsaren politiskt. Förbindelsen slutade redan 1857, och senare undvek kejsaren att träffa sin förkastade älskarinna; att hon nämnvärt skulle ha bidragit till aktionen 1859 verkar fantastiskt. Lika tvivelaktiga är uppgifterna om *Castigliones* politiska intressen; att hon blandade in en del politiska banaliteter eller fånigheter i brev till älskare i kunglig eller furstlig position bevisar ingenting.

I sitt försök att bestyrka den historiska traditionen om *Castigliones* roll synes *Decaux* snarast ha vederlagt den. Legenderna om *Orsini* och *Castiglione* är av ringa intresse i jämförelse med samtalet mellan *Napoleon* och *Cavour* på sommaren 1858 i *Plombières*.

HERBERT TINGSTEN